

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Психолого-педагогічний факультет
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри _____

Реєстраційний № _____
« _____ » _____ 20__ р.

**ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ДІТЬМИ
ТА МОЛОДДЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: АНАЛІЗ
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Кваліфікаційна робота
студентки групи ЗСПм-23
ступінь вищої освіти «магістр»
спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки
освітньо-професійна програма «Соціально-
педагогічна робота з дітьми та молоддю»
Мордовець Олени Станіславівни

Керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент
Шимко Ія Миколаївна

Оцінка:
Національна шкала _____
Шкала ECTS ____ Кількість балів ____
Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)
Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Мордовець Олена Станіславівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я, не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

Мордовець Олена Станіславівна

(дата)

(підпис)

Роботу виконано на кафедрі соціальної педагогіки і соціальної роботи Криворізького державного педагогічного університету, Міністерство освіти і науки України.

Захист кваліфікаційної роботи відбудеться «___» _____ 2024 року об _____ годині на засіданні екзаменаційної комісії з атестації здобувачів вищої освіти зі спеціальності 011 Освітні педагогічні науки, освітньо-професійної програми «Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю».

Адреса: Навчальний корпус №4 Криворізького державного педагогічного університету, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Героїв АТО, буд. 79А.

Науковий керівник: Шимко Ія Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри

соціальної педагогіки та соціальної роботи

Криворізького державного педагогічного університету

Рецензенти: Лисоконь Ілля Олександрович

доктор філософії, старший викладач Криворізького

державного педагогічного університету

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. У роботі вказано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, зазначено експериментальну базу, особистий внесок і результати апробації кваліфікаційного дослідження.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОПОМОГИ ДІТЯМ І МОЛОДІ ПІД ЧАС ВІЙНИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ	10
1.1. Соціально-педагогічні технології: поняття, завдання, типи технологій	10
1.2. Аналіз впливу війни на дітей та молодь України.....	13
1.3. Роль професійної діяльності соціального педагога з дітьми та молоддю в умовах війни.....	17
Висновки до розділу 1	20
РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ І МОЛОДІ.....	22
2.1. Психологічний вплив як особливий суб'єкт соціально-педагогічної допомоги	22
2.2. Розгляд загальновизнаних соціально-педагогічних технологій допомоги у працях українських педагогів.....	24
Висновки до розділу 2	28
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПІД ЧАС ВІЙНИ	29
3.1. Розробка технології формування соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді під час війни	29
3.2. Методичні рекомендації педагогічним працівникам при створенні дієвої технології соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді під час війни.....	36
Висновки до розділу 3	38
ВИСНОВКИ	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	43
ДОДАТКИ	47

Додаток А 47

ВСТУП

Актуальність. Війна – це безжалісний світ темряви, який травмує як фізично, так і психологічно кожну людину незалежно від статі або віку. З моменту початку терористичних дій країни агресора незліченна кількість українських сімей втратили домівки, своїх рідних та друзів, протягом дев'яти років війни. Кожен з нас чув новини про загибель військовослужбовців та цивільних людей, про знущання, ракетні удари та окупацію. Все це залишає глибокий шрам у душі людини, який вже не загоїться протягом усього життя, особливо це впливає на більш уразливе населення України – дітей та молодь. Важливо підкреслити, що з кожним днем соціально-педагогічна допомога постраждалим стає все більш значущим з усіх аспектів впливу.

Ворожий конфлікт, що шириться територією нашої держави, також ставить перед психологами та соціальними-педагогами низку важливих завдань, одним з яких є допомога підростаючому поколінню українців, які постраждали та масово зазнають психологічних травм через війну та від яких залежить майбутнє країни. Діти і молодь – це надія держави, важлива частина населення і завдяки партнерській роботі з боку сім'ї, школи, соціального-педагога, психолога, соціума з плином часу і кропіткої роботи формується всебічно розвинений, ментально здоровий індивід, який сприятиме подальшому розвитку України. Зважаючи на вищевикладене, усі хто причетний до становлення здорової особистості у рамках соціалізації, має зробити усе можливе та неможливе задля досягнення поставлених завдань для майбутніх.

Данна проблематика теоретично та методологічно описуються у працях українських науковців нашого часу, зокрема таких як: В. Андрєєнкова, І. Бандурка, Т. Войцях, І. Гриців, В. Марухіна, В. Мельничук, О. Кондратенко, Н. Сабліна, О. Флярковська, Т. Харківська, О. Черниш та інші.

Серед українських доцентів та кандидатів наук є багато дослідників означеної проблеми, соціально-педагогічної допомоги дітям та молоді під час війни, варто зазначити таких як: Ю. Ларіна, К. Левченко, Ю. Луценко, Н. Марута, О. Швед, Л. Шевченко та інші.

У методичному посібнику «Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту» зазначається, що система освіти спрямовується на забезпечення якісної психологічної та соціально-педагогічної допомоги дітям та молоді України. Дії компетентних фахівців скеровані на створення підходящих умов розвитку для індивіда. Особливої уваги цей процес займає у наш час, час воєнного конфлікту [34, с. 22]. Війна залишає свій слід на кожній дитині, це може проявлятися згодом, як тривожність, психічні розлади, панічні атаки, нічні кошмари, важкий процес адаптації під час переїзду, зміни школи, паніки при гучних звуках, які нагадують вибухи.

Все викладене вище дає підстави стверджувати, що соціально-педагогічні технології допомоги потребують все більшого удосконалення, стрімкого розвитку, а діти та молодь України мають бути забезпечені якісною психологічною та соціально-педагогічною допомогою, яку надають виключно спеціалісти. Тому, враховуючи актуальність означеної проблеми, було обрано тему кваліфікаційного дослідження «Професійна діяльність соціального педагога з дітьми та молоддю в умовах воєнного стану: аналіз соціально-педагогічних технологій».

Мета дослідження: на основі аналізу впливу повномасштабної війни теоретично обґрунтувати та визначити соціально-педагогічні технології допомоги дітям і молоді під час війни.

Відповідно до поставленої мети сформовано такі завдання:

1. Розглянути наукову літературу з теми кваліфікаційної роботи;

2. Здійснити теоретичний аналіз впливу війни на дітей та молодь України;

3. Теоретично обґрунтувати роль професійної діяльності з дітьми та молоддю в умовах війни;

4. Розглянути поняття «психологічний вплив» та соціально-педагогічні технології допомоги дітям та молоді, описані в працях українських педагогів.

5. Розробити технологію формування соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді під час війни;

6. Розробити методичні рекомендації педагогічним працівникам при створенні дієвої технології соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді під час війни.

Об’єкт дослідження: процес соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді під час війни.

Предмет дослідження: соціально-педагогічні технології допомоги дітям та молоді під час війни.

В ході дослідження було використано наступні **методи:**

теоретичні: аналіз наукової літератури, узагальнення термінології та методології; діагностичних метод; систематизація і порівняння різних технологій з теми досліджуваної роботи.

емпіричні: кількісні (анкетування, тестування, опитування), якісні (бесіда).

статистичні: обробка кількісних та якісних результатів.

Практичне значення кваліфікаційного дослідження полягає у поглибленні наявних знань про соціально-педагогічну допомогу дітям та молоді, які постраждали від війни. Робота має корисні методики, обґрунтовані факти технології допомоги, які у подальшому можливо застосовувати у соціально-педагогічному напрямку працівниками освітньої та соціально-педагогічної галузі.

База дослідження: дослідження було проведено на базі Криворізької гімназій №31 КМР.

Апробація: публікація у збірнику наукових праць Згуртованість суспільства в умовах воєнного стану: актуальність, виклики та шляхи їх подолання : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Кривий Ріг, 16-17 травня 2024 року. Кривий Ріг : КДПУ ; Полтава : ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2024. – С. 164-166. Тема тез «Соціально-педагогічні технології допомоги дітям в умовах воєнного стану» (О. Бугайова, І. Шимко).

Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 200-річчю від дня заснування Університету, 7 листопада 2024 р. Харків: ХПНУ імені Г. С. Сковороди, 2024, 330 с. Тема статті «Соціально-педагогічні технології допомоги дітям в умовах воєнного стану» (О. Мордовець, І. Шимко).

Структура: пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел - 42 (позиції) та 1 додатку. Загальний обсяг 48 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОПОМОГИ ДІТЯМ І МОЛОДІ ПІД ЧАС ВІЙНИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ

1.1. Соціально-педагогічні технології: поняття, завдання, типи технологій

У час рiшучих змiн й модернiзацiї системи освiти, виховання та педагогiчного процесу в цiлому, сучаснi педагогiчнi технологiї – це рiшучий крок вперед, крок допомоги для соцiалiзованої надiї України, дiтей та молодi. Соцiальний педагог, який прямує в ногу з часом, постiйно самовдосконалюється та розвивається – професiонал педагогiчної сфери. Сучаснi методики користуються попитом особливо у наш надважкий перiод життя – перiод вiйни. Заклади освiти, соцiальнi служби для забезпечення реалiзацiї завдань соцiально-педагогiчної дiяльностi використовують саме соцiально-педагогiчнi технологiї i їх потреба, як i результативнiсть, зростає.

У статтi Н. Заверико «Теоретичнi засади соцiально-педагогiчної технологiї роботи з пiдлiтками» зазначається, соцiально-педагогiчнi технологiї – це спiвдiяння соцiального педагога з iндивiдом, скерованi на досягнення результативностi в планi полегшення соцiалiзацiї людини i створеннi належних для цього установ. Ми визначили, що сутнiсть соцiально-педагогiчної технологiї формується тiльки за умови належного дотримування усiх обраних етапiв. Такi етапи розробляються поступово, за планом. При розробцi кожного етапу важливо враховувати стресову ситуацiю в яку потрапив iндивiд: домашнє насилля, шкiльний булiнг або вiйна, також зважати на психологiчний стан, вiк та соцiальнi запити [14, с. 86].

Соцiально-педагогiчнi технологiї мають двi загальноприйнятi форми: це задум, що складається з певних етапiв та це дiяльнiсть, сформована на базi цього задуму. Такi технологiї здатнi вирiшити увесь дiапазон питань соцiальної педагогiки: дiагностика, соцiалiзацiя, соцiальна адаптацiя та реабiлiтацiя iндивiда.

Нові життєві реалії обумовлюють потребу у модернізованих підходах, надсучасних рішеннях до створення соціально-педагогічних технологій. Поштовхом для формування новітнього, на нашу думку, є аналіз проблем з якими людина стикається саме зараз, а також систематизація різних за формою підходів, соціальної та педагогічної технологій. У методичному посібнику О. Паскаля «Технології соціально-педагогічної діяльності» наголошується, соціально-педагогічна технологія – це наука досягнень конкретної соціально-педагогічної цілі. Такі технології поділяються на два окремі типи та за характером теоретико-дослідницькі [26, с. 32].

У таблиці нижче систематизовано типи соціально-педагогічних технологій теоретико-дослідницького характеру.

Таблиця 1.1.

Типи соціально-педагогічних технологій теоретико-дослідницького характеру

Тип	Визначення	Використання	Наочний вигляд
Теоретична соціально-педагогічна технологія	Методика про більш універсальні технологічні прийоми, які застосовуються у конкретних соціально-педагогічних проблемах.	Опис та аналіз наукових даних, пояснення виникнення та наслідків соціально-педагогічної проблеми та роль в ній конкретного індивіда.	Методичний та навчальний посібник, теоретичні розробки сучасних технологій, підручник.
Дослідна соціально-педагогічна технологія	Методика наукового характеру, що зосереджується на поглибленні знань про соціально-педагогічне явище, особливості його прояву, змін, розвитку	Дослідження соціально-педагогічних проблем, що здатні не тільки поглиблювати знання про явище, а також й спостерігати за якісною зміною.	Програми соціально-педагогічних досліджень, розробки технологій.

Складено автором на основі джерела [26, с. 32-33]

Згідно словнику-довіднику з професійної педагогіки ми розуміємо термін класифікації так: класифікація – це високі характеристики дії систематизації соціально-педагогічних технологій, що спрямовуються на розв’язання фундаментальної проблеми індивіда, разом з усіма поставленими цілями технології та нюансами її практичного використання [33, с.95]. Ряд найважливіших мотивів для класифікації соціально-педагогічних технологій: типи соціально-педагогічних технологій, головний суб’єкт та об’єкт технології, завдання соціально-педагогічної технології, призначення соціально-педагогічної технології та засіб реалізації [19, с. 34]. Зважаючи на перераховані мотиви класифікації постає нове питання, а саме критерії, за якими буде відбуватися систематизація та класифікація соціально-педагогічних технологій:

- загальні соціально-педагогічні технології: націлені на всебічний ряд соціально-педагогічної зайнятості з індивідом або колективом з виявленням його основних проблем та їх поступовим вирішенням;
- часткові соціально-педагогічні технології: націлені на одну конкретну мету та завдання [18].

Кандидат педагогічних наук О. Паскаль у наукових працях зазначав, що призначення технології – це особливий критерій, за яким можливе виокремлення соціально-педагогічної технології залежно від єдиної цілі діяльності соціального педагога направленої на головного індивіда або об’єкта. Такий критерій є цільовим призначенням соціально-педагогічної технології, відповідно до цього були сформовані наступні призначення:

- цільові призначення соціально-педагогічних технологій: розвиток, формування, педагогічна реабілітація та правка, професійна орієнтація, практичний відпочинок;
- комплексні призначення соціально-педагогічних технологій: досягнення водночас кількох поставлених завдань [26, с. 37-38].

За навчальним посібником «Технології соціально-педагогічної роботи», завдання соціально-педагогічних технологій – це, передусім, опрацювання ряду модернізованих методів для доцільного та ефективно цілеспрямованого соціального впливу на об'єкт педагогічного процесу. Для здійснення усіх поставлених завдань соціально-педагогічних технологій повинні бути задіяні основні принципи соціальності, також це стосується і розвитку індивіда, використання таких принципів під час процесу є доказом компетентного та професійного розвитку соціально-педагогічної операції [36, с. 20-21]. Засоби реалізації соціально-педагогічних технологій: професіоналізм та обачність у роботі соціального педагога, індивідуальний підхід до кожного об'єкта соціально-педагогічного процесу [39, с. 5].

Соціально-педагогічні технології є базовою системою дії соціального педагога по відношенню до індивіда або групи людей в спокійних або стресових ситуаціях. Прагматизм та одноманітність у соціально-педагогічних технологіях відноситься до найбільш відомих помилок під час допомоги. Кожна дитина – це особистість, не зважаючи на вік, і через це неможливе використання однієї технології на велику кількість людей. Для кращої результативності, перед початком роботи над створенням соціально-педагогічних технологій необхідно проаналізувати ряд умов: індивідуалізацію, персоналізацію та сформовану проблематику.

1.2. Аналіз впливу війни на дітей та молодь України

Війна – це поняття, що наповнює душі страхом, болем, а серця заливає нестерпним відчуттям безнадії та самотності. Однак, на відміну від цього, воєнна реальність здатна пробудити в мільйонах людей приховану силу, жагу до взаємодопомоги, цілеспрямованість та віру у світле майбутнє, що скоро замайорить на небосхилі. На превеликий жаль, слово «війна» не загубилася на полицях минулого, припадаючи товстим шаром пилу. Це тема, яка є головною проблематикою сьогодення нашої історії. Вторгнення на територію незалежної України зі Сходу вже стільки років не дає спокійно засинати

уночі українцям. Війна калічить та забирає долі у населення, не даючи нічого замість, окрім болю і вічного смутку, найбільший вплив воєнна дійсність має на підростаюче покоління України, на дітей та молодь.

Чи можна і на далі вважати їх дітьми? Який біль ховається у маленьких серцях і як вони знаходять сили далі боротися? Чи змінилися їх мрії з початком повномасштабного вторгнення? Які зміни впливають на будову їх особистості та психічного здоров'я? Як виховати з них психічно здорових дітей та побороти їх монстрів разом? Якої допомоги вони потребують для подолання наслідків травматичних подій сьогодення? Ці питання виникли через війну і ми повинні їх вирішити для вільного майбутнього дітей. Адже саме діти та молодь наше майбутнє, продовження традицій нації.

За монографією Д. Похілько «Діти та війна. Актуальні дослідження в сучасній вітчизняній екстремальній та кризовій психології», ми визначили, що є ряд умов, які мають більш травмуючий вплив на формування особистості дітей та молоді: перш за все, смерть рідної людини, особливо це стосується неочікуваної втрати батьків, будь-які форми і прояви насильства не тільки по відношенню до об'єкта дослідження, а також, коли дитина стає свідком жорстокої поведінки над іншою людиною. Травматичним досвідом для майбутнього нації є відсутність базових потреб людини, зокрема здорового харчування та сну, непосильні фізичні навантаження, гнітюче відчуття тривоги та самотності через відсутності поняття безпеки та любові. Атмосфера в яку потрапляє дитина під час війни – це атмосфера страху та негативних емоцій, горя та смерті навколо. Ці умови життя кардинально змінюють світосприйняття дитини, згубно впливають на формування індивідуальності особистості, зміщують кризові періоди дорослішання. Усі ці фактори призводять до появи ряду різних психологічних труднощів: прояви дезорієнтації у соціумі, проблеми фізичного здоров'я, стрімке зрощення різних видів страху, зміни життєвих цінностей дитини [28, с. 347].

Проаналізував наукову працю Д. Похілько «Травматичні фактори війни: вплив на дитячу психіку», ми визначили, що поняття «війна» умовно можна розділити на ряд компонентів:

1. Безхліб'я або голод. Умови воєнного стану не дають можливості достатньо забезпечувати населення базовими продуктами харчування, особливо це стосується людей, які проживають на тимчасово окупованій території. Ця проблема виникає через те, що люди не мають змоги займатися сільським господарством у такій великій кількості, заміновані поля на яких вирощувати зернові культури ризиковано для життя. Теж це стосується і окупантів, які вільно відбирають останню їжу у населення.
2. Безсилля, неможливість вплинути на ситуацію. Життя у воєнній реальності ставить перед людьми будь-якого віку умови для виживання, переш за все це фізичні навантаження. Такий фізично складний вплив виснажує психіку дитини, тоді вона починає жити немов уві сні, від якого важко прокинутися. У такому стані дитина не сприймає реальний перебіг подій.
3. Всепоглинаючий страх небезпеки. Дитина не відчуває захисту, навіть від рідних людей і постійно боїться потенціальної загрози, що руйнує нервову систему. Страх смерті, неминучого горя призводить до депресії та спустошеності індивіда. Діти воєнних реалій мають серйозні проблеми з довірою, підозріло ставляться до усього навколишнього світу. Вони не можуть відчувати щастя повною мірою, такі діти повсякчас очікують, що радість скінчиться і знов їх заповнить відчуття страху.
4. Самотність. Під час воєнних дій діти переживають травматичні події глибоко в собі, зникає потреба у розмовах з іншими людьми. Мовчазні, замкнуті, відсторонені від світу, вони краще почувають себе на самоті.

Пережиті події завдають душевного болю при згадці, тому дитина не виявляє емоцій та не розповідає про свої проблеми [29, с. 136; 24].

Українська молодь потребує до себе не меншої уваги, аніж діти. Вони тільки збираються здобувати вищу освіту, в пошуках реалізації себе у різних сферах професій, вони мають мрії про створення власної сім'ї. Однак, через повномасштабне вторгнення більшість з їх планів не втіляться у життя, одним доведеться обмежити свої мрії на майбутнє, іншим взагалі відмовитися від них. Проте навіть у такому скрутному становищі молодь України не втратили себе: активне волонтерство, гуманітарна допомога цивільним та військовим. Також, серед молоді зафіксований активний вступ до лав Збройних Сил України. У науковій праці І. Волосевича «Вплив війни на молодь в Україні» зазначено наступне, для підтримки майбутнього української нації особливу увагу потрібно звернути на реалізацію їх потенціалу у той мірі, на яку ми тільки здатні. Залучення молоді до відновлення країни у післявоєнний час, дасть змогу їм проявити себе, розкрити нові здібності у собі. Приблизно 82% молоді України зазнало значних втрат через війну. Інші 18% молодих людей, які не зазнали втрат, або не усвідомлюють їх наявність, або ж порівнюють себе з людьми, які постраждали більше під час російської агресії [9, с. 15].

За посібником О. Туриніної «Психологія травмуючих ситуацій», ми визначили, що психологічна травма внаслідок воєнних реалій, як і будь-яка інша травма, може бути виправлена кваліфікаційною психологічною допомогою, яку надаватиме виключно професіонал. При наданні такого роду допомогу, головне розуміння, що ми допомагаємо повернутися людині до звичного життя у соціумі, життя без тривоги, бомбосховищ і обстрілів [37, с. 110]. При ігноруванні травматичних подій, при некоректній психологічній допомозі, почуття страху за життя, страху голоду нікуди не зникне і через багато років перетвориться у більшу проблему – посттравматичний стресовий розлад [32, с. 118].

Під час аналізу наукової літератури, ми окреслили загальний алгоритм роботи після воєнних травматичних подій:

- усвідомлення отриманої психічної травми;
- усвідомлення неминучості подій та те, що минулого життя ніколи не повернути;
- прийняття себе та наслідків воєнних дій [2, с. 206].

Молодь нашої держави формує ряд зовсім інших факторів, в порівнянні з молоддю інших країн. У всеукраїнському соціологічному дослідженні М. Артеменко «Чим українські підлітки особливі: велике дослідження тинейджерів під час війни», зазначено наступний приклад: підлітки Європи та США зазнали найбільший вплив від пандемії COVID-19 у 2019 році, коли ж порівнюючи вплив пандемії та війни на підростаюче покоління нашої країни, українська молодь у 7 разів більше обрала травматичні події військової реальності [4].

Майбутнє нашої квітучої нації України опинилося в складній ситуації через військові дії. Вони потребують психолого-педагогічної допомоги та мирного неба над головою. Навіть попри важкі життєві умови українська молодь прагне до саморозвитку, до повноцінного і щасливого життя у вільній, незалежній країні.

1.3. Роль професійної діяльності соціального педагога з дітьми та молоддю в умовах війни

Слово війна насичене лиш червоним відтінком смутку на житті цілого покоління людей, особливо це впливає на наше майбутнє – на підростаюче покоління України. Роль професійної діяльності з дітьми та молоддю в умовах воєнного положення зростає у стрімкій прогресії. Соціально-

педагогічні працівники мають на меті підтримати, стати на захист, допомогти у розвитку, не зважаючи ні на які життєві труднощі.

Своєчасно надана психологічна допомога є одним із ключових факторів успішної професійної діяльності. На жаль, у наші важкі часи молоде покоління може зіткнутися віч на віч з наступною низкою проблем: вимушена зміна місця проживання, насильство, голод, обстріли, втрата членів сім'ї або споглядання смерті незнайомої людини через тероризм країни агресора. Травмуючі спогади можуть по-різному вплинути, але чим доросліший індивід, тим гіршими можуть проявитися наслідки емоційного потрясіння [31, с. 26]. Тоді, перед соціальним педагогом з'являється наступна задача – підтримка дитини, на емоційному рівні допомогти потерпілому зрозуміти, що його внутрішній будинок не розвалився до кінця і є ще змога збудувати його заново. Тому що смерть близької людини дитина переживає, як втрату частини себе. Молодому поколінню потрібне плече на яке можна спертися, щоб пережити усі життєві негаразди, бо спертися самі на себе вони ще не здатні [31, с. 42; 8, с. 56].

Заслуговують на увагу дослідження Л. Гридковець, в якому зазначається, що людина, яка не здатна самотійно пережити горе в своїй душі, може не тільки загнати себе до витіснення переживань, але й довести себе до стану хвороби, або ж навіть смерті [25, с. 34]. В такому випадку професійна діяльність соціального педагога має забезпечити цю людину належною психологічною підтримкою та слідкувати за проявом травматичних переживань у інших дітей.

Війна знищує все на своєму шляху, це стосується й освіти. В сучасних реаліях педагогічні працівники мають створити гідні умови для продовження навчання учнів, навіть у дистанційному або змішаному форматі. У науковій статті М. Мельник проаналізовані результати дослідження, за якими зазначається, що у період з 25 березня по 3 квітня 2022 року було проведено опитування, в якому взяли участь близько 501 учасника. В результаті

соціального дослідження було з'ясовано, що 53,5% респондентів мають деякі сумніви щодо безпеки, проте більш ніж половина учасників успішно відновили регулярне відвідування уроків онлайн [21, с. 1].

Не меншою складовою професійної діяльності по важливості є соціальна інтеграція під час воєнних дій. У своїй науковій праці О. Дацько висвітлює ряд основних дитячих проблем при інтеграції:

- постійно прогресуючий психологічний стрес, який залежить від різкої зміни життєвих подій та раптовий перехід до створення нових комунікативних зв'язків з новим оточенням;
- криза ідентичності;
- відсутність єдності у звичних соціальних потребах.

В такому випадку, соціальні педагоги сприяють проведенню різноманітних тренінгів, зосереджених на поліпшенню соціальної інтеграції, адаптуватися у новому колективі [1, с. 67].

Переселення до іншого міста або країни не за власним бажанням, різка зміна кола спілкування або довге прощання з близькими – це все фактори, які мають пагубний вплив на соціалізацію нашої молоді. Взагалі, підтримка та укріплення позитивної життєвої позиції молодого покоління в період війни, потребує освітнього та психологічного впливу. Кваліфікаційна підготовка різноманітних тренінгів, цільових програм та майстер класів може стати базою для патріотичної позиції громадян та усвідомлення важливості власного внеску у розвиток майбутнього України [20, с. 211].

Роль професійної діяльності з дітьми та молоддю в умовах воєнного стану залежить від багатьох факторів, але усе це створено та прогресує для того, щоб кожний підростаючий громадянин України мав можливість відчувати себе в безпеці, міг вільно самореалізуватися.

Висновки до розділу 1

Теоретичний аналіз наукових та теоретичних джерел інформації дає змогу визначити, що підростаюче покоління є майбутнім нашої держави, яке ми повинні підтримувати. Соціально-педагогічні технології допомоги дітям та молоді в умовах воєнного стану потребує адаптації до нових життєвих умов, культурних реалій та цінностей. Аналіз літературних джерел дозволяє чітко охарактеризувати такі поняття, як: «соціально-педагогічні технології», «класифікація» та визначити аналіз впливу воєнних дій на дітей та молодь України

Слід зазначити, що соціально-педагогічні технології – це взаємодія соціального педагога з дітьми, яка зосереджена на досягненні результативності в плані лагідної соціалізації індивіда і формуванні гідних для цього умов.

Якщо говорити про класифікацію, то згідно словнику-довіднику, ми можемо визначити це поняття з наукового погляду на це питання. Тому, класифікація – це дії спрямовані на вирішення основних проблем дитини та відіграє важливу роль у досягненні поставлених цілей і звертанні уваги на усі аспекти використання на практиці такої класифікації. Ця класифікація не тільки зосереджує увагу на структуруванні підходів до роботи з індивідами, але й забезпечує аналіз проблем, що дає змогу розробити групові підходи, які враховують загальні потреби колективу.

У наш час майже мільйон дітей України позбавлені безтурботного дитинства, а слова «повітряна тривога», «обстріл», «бомбосховище», «окупація» викликає страх і сльози, бажання сховатися подалі. Кожна українська дитина не мала іншого вибору, окрім як подорослішати раніше, через отриманий тяжкий досвід воєнної дійсності. Дитина, яка на слух можуть відрізнити звук двигуна мотоциклу від шахіда. Дитина, яка знає

порядок дій при балістичному обстрілі, знаходження бомбосховищ, яка має тривожну валізу.

Професійна діяльність є неабияким важливим фундаментом відбудовування психологічного, емоційного, соціального благополуччя маленьких українців. Професійна психологічна допомога є однією із ключових факторів успішної діяльності.

РОЗДІЛ 2.

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ І МОЛОДІ

2.1. Психологічний вплив як особливий суб'єкт соціально-педагогічної допомоги

Психологічний вплив займає одне з найважливіших місць у наданні соціально-педагогічної допомоги дітям та молоді, що зазнали травмуючий досвід військових подій. У цей нелегкий для усіх час, психологічна підтримка відіграє важливу роль у збереженні ментального здоров'я. Психологічний вплив як особливий суб'єкт соціально-педагогічної допомоги надає можливість дитині не тільки пройти стадії реабілітації, але й виробити стійкість перед майбутніми життєвими перепонами.

На основі наукових спостережень педагога О. Брика, висвітлено те, що психологічний вплив може мати різну форму сприйняття: процес поступової зміни окремої психологічної активності. Це може мати відношення до оновлень психологічних регуляторів індивіда. Як результат, зміна в важливості для дитини різноманітних проявів активності [7, с. 13].

Інтегративна будова психологічного впливу має ряд факторів:

- суб'єкт, який зазнає психологічний вплив;
- об'єкт цієї взаємодії;
- окреслені завдання психологічного впливу;
- послідовність психологічного впливу;
- аналіз отриманих результатів впливу [23, с. 43].

Психологічний вплив як суб'єкт соціально-педагогічної взаємодії позитивно впливає на розвиток емоційного контролю. Вміння саморегулювати власні емоційні коливання досить важливе у дорослому житті. Через події пов'язані з війною молодь почала все частіше думати про

смерті та трагічні події, перед ними все частіше постає питання сенсу нашого життя, через це вони стають більш жорстокими до власних досягнень, формуючи невпевненість у майбутньому [42, с. 154]. Соціальні педагоги наполегливо працюють над модернізацією вже набутих психологічних методик допомоги, підлаштовуючи їх до наших реалій. Це стає основою для розвитку гармонійного індивіда. Встановлення основного змісту психологічного впливу відбувається за умовою переосмислення вже набутих психологічних травм та стресу [35, с. 37].

В умовах нашого сьогодення психологічний вплив набув важливого значення як соціально-педагогічна допомога, через те, що діти молодь постійно зазнають стресу та знаходиться у кризових ситуаціях до яких не були готові. «Від мене нічого не залежить» – стандартна реакція дитини на проявлення небажаної активної участі або фраза «мені все одно» – небажання та страх розкриватися та проявляти себе. Це є ознаками поведінки молоді, яка пережили ряд травматичних подій [16, с. 43]. Психологи припускають, що таке не бажання взаємодіяти з навколишнім світом може бути скерована думками про смерть на постійній основі [22, с. 205]. Методи психологічного впливу, такі як арт-терапія, здатні допомогти індивіду виражати свої емоції та переживання через фарбу. Це є ефективним чинником боротьби зі стресом та поганими спогадами.

Н. Гаркавенко у своїй статті «Психологічні особливості ставлення молоді до смерті в період війни» підтверджує наукові факти про те, що підростаюче покоління досить різко реагує на зміни різноманітних факторів або настроїв, які стосуються їх оточення. Питання життя та смерті під час війни набуває стрімкої популярності з кожним днем, що постійно перевіряється педагогами. На превеликий жаль, в реаліях сьогодення це питання все загострюється та вимагає професійного психологічного впливу [10, с. 49].

Психологічний вплив як особливий суб'єкт соціально-педагогічної допомоги є важливою складовою повноцінного комплексу розвитку майбутнього нашої держави. Він успішно долає не тільки наслідки травматичних подій, але й став досягненням для гармонічного розвитку кожної дитини. Психологічний вплив сприяє розвитку здібностей молоді та допомагає позитивно адаптуватися у новому колективі.

2.2. Розгляд загальновизнаних соціально-педагогічних технологій допомоги у працях українських педагогів

Соціально-педагогічні технології є важливим компонентом виховання та підтримки дітей та молоді в усі часи, особливо це стосується сьогоденних реалій в умовах війни, коли юне покоління стають найбільш вразливими. У працях українських педагогів ці технології стають більш насиченими новими теоретичними аспектами, кожна методика удосконалюється та модернізуються, а методи застосування набувають широкого розголосу. Вітчизняні науковці приділяють максимум часу для вивчення усього спектру підходів, спрямованих на розвиток майбутнього України.

Варто відзначити роботу О. Безпалько «Соціальна педагогіка в схемах і таблицях», згідно цього навчального посібника, ми робимо висновок, що на думку автора педагогічна технологія – це задум конкретної педагогічної системи, який має своє практичне відображення. Ідея системного підходу базується в кожній педагогічній технології, якщо її підґрунтям є системність і послідовність [6, с. 6]. Реалізація суцільної системи соціально-педагогічної методики спровокувало важливість створення соціально-педагогічних технологій діяльності, які ми сприймаємо як ряд різноманітних форм, методик та способів, які використовуються на соціальному рівні.

Розглянемо загальновизнану технологію соціально-педагогічного патронажу дітей та молоді, головною метою якої є переломний момент зміни самосвідомості дітей, відношення до самого себе та навколишнього світу,

тобто соціальної позиції, яка є основним фактором здорового розвитку нації. Технологію формування соціально-педагогічного патронажу у своїй науковій праці описала Л. Завацька [13, с. 82].

Соціально-педагогічна технологія утворення патронажу удосконалена педагогічним працівником Л. Завацькою, має різноманітний спектр способів отримання дітьми та молоді соціальної допомоги, якщо їм потрібно опертя після пережитого горя війни. Після розгляду цієї технології, ми з'ясували, що підґрунтям є саме індивідуальний підхід до кожного учасника соціально-педагогічного патронажу. Цей факт надає ефективність отриманій допомозі, також збагачує технологію системністю.

Перш за все, детально зануримося у вивчення плюсів технології соціально-педагогічного патронажу за Л. Завацькою, яка неодноразово наголошує у навчальному посібнику «Технології професійної діяльності соціального педагога» про важливість оцінки потреб індивіда на початковому етапі проведення дослідження. Також, головну роль цієї технології відіграє чіткий аналіз кожної проблемної ситуації в яку потрапив індивід або ж група осіб [13, с. 84]. Для більшої детальності, розглянемо позитивні сторони технології соціально-педагогічного патронажу на прикладі таблиці:

Таблиця 2.1.

Аналіз застосування технології соціально-педагогічного патронажу за Л. Завацькою

Назва аналізу	Шляхи використання на практиці	Переваги аналізу
Соціальний аналіз	Детальний аналіз та дослідження соціального середовища окремого індивіда або групи людей. До цього середовища	Допомога при виявленні основних проблем, яка впливають на процес засвоєння знань або

Продовження таблиці 2.1.

	належить: родина, друзі, школа.	проблем з освоєнням у новому колі спілкування, від яких напряду залежить розвиток індивіда.
Психологічний аналіз	Дослідження емоційного та психологічного здоров'я індивіда або групи людей для виявлення психологічних травм та проблем. Такий аналіз може проводитися при використанні анкет, вебінарів, різноманітних заходів, арт-терапії,	Основною перевагою психологічного аналізу є розвиток майбутньої інтелігенції, яка вправно володіє власними емоціями, що сприятиме здоровому спілкуванню з оточуючим світом.
Освітній аналіз	Встановлення рівня здобутого навчального матеріалу, освітніх досягнень та визначення нагальної потреби у подальшому розвитку. Цей аналіз можна провести з використанням відкритого опитування, тестування та спостереження за конкретною дитиною або за класом.	Перевагою освітнього аналізу є подальше удосконалення вже набутих методик викладання матеріалу у школі та підходів до створення навчальних програм. Такі модернізації лиш сприятимуть покращення рівня освіти в Україні.

Складено автором на основі джерела [13, с. 82-86]

У своїй педагогічній праці Л. Завацька особливу увагу зосереджує на використанні різноманітних методик, наприклад: арт-терапія, музична терапія, пісочна терапія та ігрова терапія. Такі методики сприяють подоланню травматичних спогадів.

Л. Андрійчук, у педагогічному дискурсі «Теоретичні засади здійснення соціально-педагогічного патронажу в сім'ї», неодноразово наголошував про дієвість та педагогічну значимість використання технології патронажу на практиці [3, с. 7].

З метою дослідження та формування навичок розроблення технології формування соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді під час війни ми дослідили також і можливі протилежні сторони технології соціально-педагогічного патронажу. Розглянемо на прикладі таблиці:

**Мінуси застосування технології соціально-педагогічного патронажу за
Л. Завацькою**

Можливі недоліки технології	Опис
Індивідуалізація технології	Створення індивідуальної програми допомоги для кожного травмованого індивіда може займати велику кількість часу та сил. За умовою застосування соціально-педагогічного патронажу на великій кількості людей може бути досить складним при вирішенні проблем кожного.
Нестійкість природничих та суспільних умов	В сьогоденних реаліях війни або природних бід проведення цієї технології може зіткнутися з непереборними труднощами та стати неможливим або ускладненим. Можливість гнучкого реагування на нестійкість природничих та суспільних умов або швидкої адаптації до нової реальності, також може не спрацювати.

Складено автором на основі джерела [13, с. 82-86]

Технологія застосування соціально-педагогічного патронажу за Л. Завацькою є системним та дієвим ключем для повноцінної допомоги дітям та молоді, які зазнали психологічних травм через війну. Ця технологія надає універсальний ряд підтримки для загального розвитку індивіда, допомагаючи йому спокійно адаптуватися до нових умов існування, підкреслюючи особливості кожної людини.

Українські педагоги зробили вагомий внесок у розвиток соціально-педагогічних технологій допомоги дітям та молоді. Праці вітчизняних педагогів є основою для подальшого удосконалення теоретичних основ та дослідницьких методик, які активно використовують зараз для подолання здобутих травм дітей і молоді у період воєнних дій. Актуальність ряду таких технологій базується на їх адаптації до реалій сьогодення та основних проблем індивіду, гарантуючи йому ефективних розвиток.

Висновки до розділу 2

У другому розділі кваліфікаційної роботи було з'ясовано, що психологічний вплив як особливий суб'єкт соціально-педагогічної допомоги надає можливість дитині не тільки пройти стадії реабілітації, але й виробити стійкість перед майбутніми життєвими перепонами. Вміння керуватися власними емоційними коливаннями досить важливе у майбутньому житті всебічно розвиненого індивіда.

Будова психологічного впливу має ряд факторів:

- суб'єкт, який зазнає психологічний вплив;
- об'єкт цієї взаємодії;
- окреслені завдання психологічного впливу;
- послідовність психологічного впливу;
- аналіз отриманих результатів впливу.

В другому розділі магістерської роботи були ще висвітлені такі важливі питання, як: розгляд загальновизнаних соціально-педагогічних технологій допомоги у працях українських педагогів.

Соціально-педагогічна технологія утворення патронажу удосконалена педагогічним працівником Л. Завацькою, має різноманітне коло способів надання дітям та молоді соціальної допомоги, якщо їм потрібна адаптація до нових реалій життя. Після розгляду цієї технології, ми з'ясували, що базою є саме індивідуальний підхід до кожного індивіда під час проведення соціально-педагогічного патронажу. Цей факт надає ефективність отриманій допомозі, також збагачує технологію системністю.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

3.1. Розробка технології формування соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді під час війни

Війна – це про психологічні та емоційні травми, які без правильно наданої підтримки професіоналами, так і залишаться незагоєними ранами. Діти та молодь нашої держави можуть переживати тяжку депресію, тривожність, що є свідком посттравматичного синдрому. Соціально-педагогічні технології допомоги сприяють подоланню таких наслідків та в подальшому гармонійному розвитку. Усі вже загальноприйняті методики повинні бути адаптовані під умови війни, звертаючи увагу на психологічний стан індивіда. Удосконалення цих технологій є одним із найважливіших завдань при подоланні травматичних спогадів. Тому ми вирішили розробити технологію формування соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді під час війни, що сприятиме всебічну підтримку, допомагаючи дітям пережити погані моменти та продовжити пізнавати світ та усю його красу. Діти та молодь України мають стати відповідальними громадянами своєї країни для подальшого її процвітання, в цьому ми і повинні їм допомогти.

На основі вищесказаного, нами було створено та впроваджено технологію формування соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді під час війни, яка була застосована протягом квітня 2024 року на базі Криворізької загальноосвітньої школи I-III ступенів №31. За цією технологією брали участь 20 дітей підліткового віку, які знаходилися в Україні з початку повномасштабного вторгнення і донині.

Технологія застосовується у колективі, що допомагає дітям та молоді ділитися пережитим досвідом, розширювати навички самоаналізу, поглибити

пізнання про соціалізацію та стати більш впевненими у собі, подолавши страх та наслідки воєнних дій.

Розглянемо технологію детальніше:

Технологія орієнтована на дітей віком – 8 - 17 років.

Кількість учасників – 10 - 35 осіб.

Головна мета технології формування соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді під час війни: надати психологічну, соціальну і освітню підтримку для дітей та молоді під час війни та після перемоги, працюючи над їх емоційним станом, здоровою адаптацією у соціумі та успішним здобуттям знань.

Завдання технології формування соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді під час війни:

1. Надання якісної психологічної та емоційної допомоги для подолання набутих травм.
2. Реалізація групових та індивідуальних досліджень.
3. Сприяння дружньої атмосфери та соціальної взаємодії у класі.
4. Проведення заходів спрямованих на зміцнення колективу та ефективної співпраці.
5. Організація спортивних змагань для підтримки фізичного здоров'я дітей.

Технологія формування соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді під час війни базується на таких *функціях*:

1. Аналітична функція. В основі аналітичної функції базується оцінка психологічного стану, соціальних та освітніх потреб учня або класу в цілому. Дослідження змін у психологічній поведінці.

2. Профілактична функція. Профілактична функція містить в собі ряд методик для розвитку навичок управління стресом та способів уникнення отримання негативних емоцій.

3. Відновлююча функція. Головною метою відновлюючої функції є саме допомога у адаптації до нового колективу та відновлення фізичного здоров'я дітей.

4. Освітня функція. В основі освітньої функції знаходиться підвищення мотивації дітей до навчання через проведення різних методик та терапій.

5. Соціалізаційна функція. Ця функція містить на меті збагачення комунікативних навичок учнів та злагодженість в роботі класу. Це позитивно сприяє соціальному спілкуванню та полегшує адаптацію.

Послідовність технології формування соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді під час війни представлена у таблиці:

Таблиця 3.1.

Послідовність технології формування соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді під час війни

№	Послідовність	Форма роботи	Учасники	Очікуваний результат
1.	Оцінка потреб	Проведення анкетування для з'ясування психологічного стану та потреб класу. Приклади анкет: – Тест «Визначення ступеня схильності до стресу» [30]; – Анкета «Вплив війни на дитину» «(Додаток А)»;	3 – 11 клас	Зібрання та подальший аналіз отриманих результатів для виявлення психологічного стану учнів, атмосфери їх соціального середовища, освітніх потреб та опис їх загального благополуччя. Також, аналіз впливу війни на дітей в цілому.

Продовження таблиці 3.1.

		<ul style="list-style-type: none"> – Анкета «Експрес самооцінка самопочуття» [27]; – Тест «Діти і війна: наслідки травматичних подій» [12]. 		
		Аналіз отриманих результатів після анкетування та тестів для розробки плану групової допомоги.		
2.	Розробка групового плану допомоги	<p>Проведення заходів підтримки для колективу. Приклади заходів:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Захід «Арт-студія емоцій», робота з фарбою; – Захід «Театр підтримки», проведення вистави з класом; – Тренінг «Феномен слова» [5]; – Тренінг «Пісочна терапія» [11]. 	3 – 11 клас	Позитивний вплив на психологічний та соціальний стан учнів, допомога при зниженні стресу від наслідків війни.
		Спілкування з класним керівником і психологом та узгодження подальших дій	Класний керівник, психолог	Узгодження плану групової допомоги.
		Профілактика булінгу. Тренінг «СТОП – булінг» [41, с. 238].	5 – 11 клас	Навчити дітей протидіяти соціальному тиску, формування навичків відповідальної поведінки у колективі.
3.	Психологічна та соціальна підтримка	<p>Проведення групових психологічних тренінгів. Приклад тренінгів:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Тренінг «Малюємо разом: арт-терапія для душі»; – Тренінг «Сила слів: коло для підтримки» [17, с.92]; 	3 – 11 клас	Покращення психологічного здоров'я учнів, розвиток соціальних навичок комунікації у класі, збільшення психологічної стійкості реакції на воєнні події.

Продовження таблиці 3.1.

		– Тренінг «Творчі історії: казкотерапія для дітей» [40, с. 18];		
4.	Фізична активність	Проведення спортивних заходів, активних перерв та рухливих ігор для підтримування фізичного здоров'я учнів. Приклади заходів: <ul style="list-style-type: none"> – Спортивний захід «Рух для життя: ранкові зарядки»; – Спортивний захід «Ігри патріотів» [15, с. 27]; – Квест «Подорож світом мрій і спорту»; – Шкільний флеш-моб «Мотивація – це я!» [38, с. 56]. 	3 – 11 клас	Покращення фізичного здоров'я учнів та емоційного стану у класі.
5.	Підведення підсумків	Проведення повторних анкетувань та тестів для виявлення покращення результатів. Оцінка психологічного та фізичного здоров'я учнів. Проведення наради та консультації з фахівцями.	Класний керівник та психолог	Зниження рівня психологічного стресу через війну у колективі, зміцнення соціальної комунікації.

[Розроблено автором]

Після проведення даної технології ми поспілкувалися з класним керівником та шкільним психологом, які відмітили стрімке підвищення соціалізації класу, діти стали більш привітними та доброзичливими, як у межах колективу, так і з іншими людьми в цілому. Діти почали відкрито підтримувати один одного та допомагати, їм тепер простіше шукати нові

знайомство та заводити друзів. Стрес перед початком уроку або важливою подією зменшився, тепер діти сподіваються лише на хороший результат своєї праці та прагнуть підвищувати рівень знань.

Рис. 3.1. Фото під час впровадження технології соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді. Арт терапія

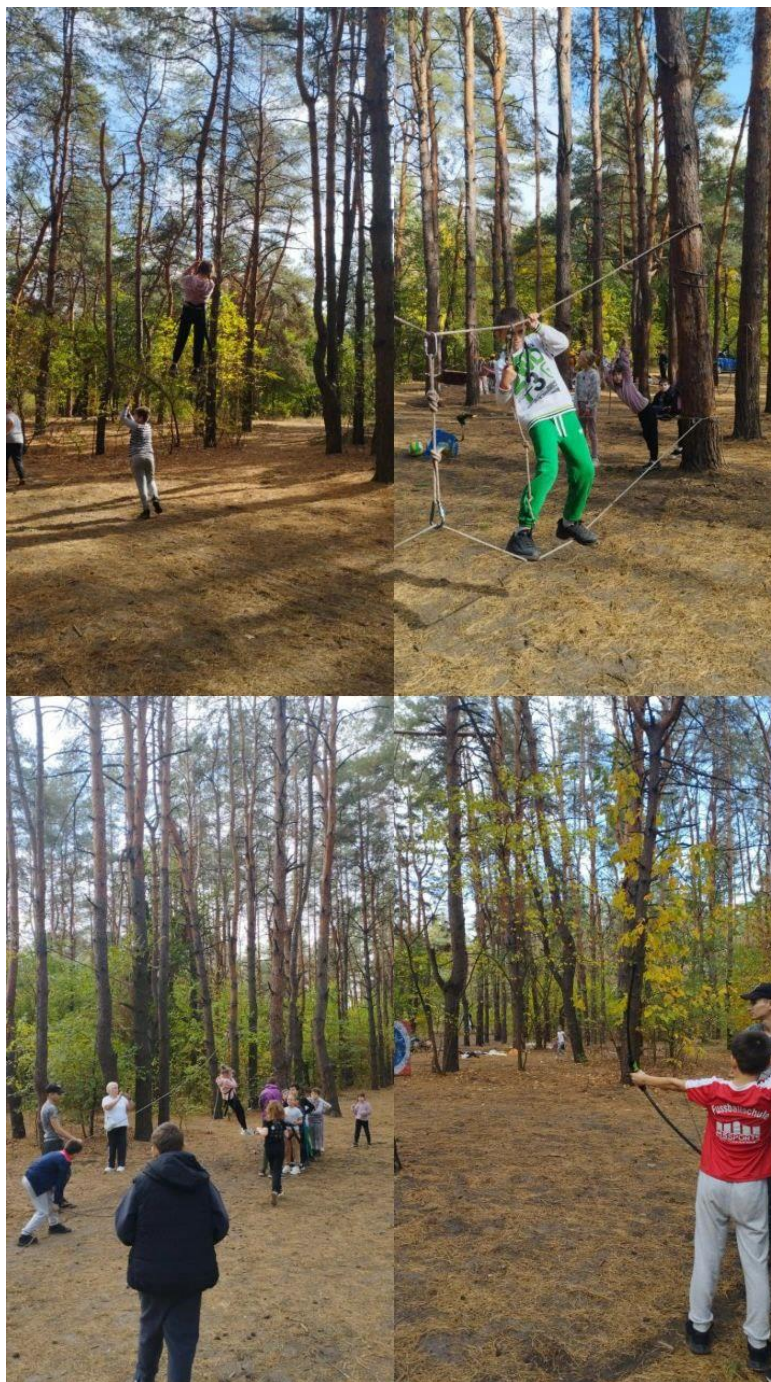

Рис. 3.1. Фото під час впровадження технології соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді. Спортивний захід «Ігри патріотів»

Розробка технології формування соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді під час війни є важливим критерієм забезпечення їх благополуччя у майбутньому та повноцінного розвитку у всіх сферах життя. Ця технологія містить у собі психологічну, соціальну та освітню підтримку,

за допомогою якої адаптація та відновлення емоційного стану учнів проходить на рівні довіри та соціальної опори.

3.2. Методичні рекомендації педагогічним працівникам при створенні дієвої технології соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді під час війни

В умовах воєнного стану вагомим користь дітям та молоді принесе розроблення та впровадження ефективної технології соціальної допомоги, яка буде спрямована на підтримку їхнього психологічного здоров'я, соціального благополуччя та комфортної адаптації у суспільстві. Пропонуємо розроблені методичні рекомендації для педагогічних працівників про створення дієвої технології соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді під час війни:

Проаналізуйте соціальне середовище індивіда. Дізнайтеся в яких соціальних умовах живуть діти, це стосується сім'ї, друзів, вчителів і колективу в цілому, ці знання допоможуть вам виявити усі існуючі фактори ризику. Вивчіть рівень навчальних досягнень та прогресу індивідуума, виявите чи потребує учень у додатковій підтримці.

Групові плани допомоги. Розробіть груповий план допомоги для колективу, який потребує соціально-педагогічної допомоги, враховуючи потреби кожної дитини. Такий план має бути досить гнучким та адаптованим під різноманітні стресові перешкоди або непередбачувані ситуації. Долучіть до розробки групової допомоги класного керівника та практичного психолога для більш детального аналізу соціального середовища та професійного надання емоційної підтримки. Створіть місце спокою, в якому клас буде почувати себе у безпеці та використовуйте різні види терапій: музичну, арт, ігрову та інші. Це допоможе дітям у вираженні власних почуттів.

Соціальна інтеграція. Залучайте дітей до участі у командній роботі, спортивних змаганнях, творчих конкурсах та інших соціальних заходів для колективної взаємодії. Це розвине у індивіда навички комунікації, зникне емоційний бар'єр, а також сприятиме проявленню лідерських якостей. Тренінги з соціальної інтеграції подолають можливі конфлікти класу і відкриють можливості з ефективного спілкування. Спортивні ігри та фізичні хвилинки забезпечать здоров'я учнів. Також, особливу увагу наголошуйте на проведенні занять з інформаційної і мінної безпеки, правил поведінки під час різноманітних видів обстрілу та поводження з незнайомими предметами.

Піклуйтеся про власний психологічний стан. Соціальний педагог за своїм покликанням має постійний емоційний контакт з іншими людьми, що може стати причиною професійного вигорання або депресії у педагогічного працівника. Для запобігання цього, ви маєте приділяти час собі, розділити роботу та дім, займатися улюбленим хобі та самостійно відвідувати тренінги по саморозвитку.

Створити дієву технологію соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді під час війни є дуже важливою метою. Тим самим, педагогічні працівники матимуть змогу створити комплексну підтримку для усунення набутих психологічних травм у індивідів, що сприятиме їх здоровому життю у щасливому та незалежному суспільстві. Ця технологія забезпечуватиме підростаючому поколінню ефективне середовище для здобуття знань та всебічного розвитку, що є ключем для успішного майбутнього України.

Висновки до розділу 3

Третій розділ кваліфікаційного дослідження присвячено розробці технології формування соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді під час війни, а також створенню методичних рекомендацій педагогічним працівникам при створенні дієвої технології соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді під час війни.

Розроблено технологію формування соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді та застосовано протягом квітня 2024 року на базі Криворізької загальноосвітньої школи I-III ступенів №31. Програмою передбачено ряд тренінгів та заходів для розвитку навичок управління стресом та способів уникнення отримання негативних емоцій, зокрема: ігрова терапія, психологічні тренінги, проведення спортивних заходів, рухливих ігор для підтримування фізичного здоров'я дітей. Завдяки впровадженню технології на практиці діти почали більше спілкуватися та підтримувати один одного, стрес значно зменшився, а учні прагнуть підвищувати вже набутий рівень знань.

З урахуванням проведеного теоретичного аналізу та власного педагогічного досвіду нами було розроблено методичні рекомендації для педагогічних працівників з метою підвищення ефективності створення технології соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді під час війни. Ці рекомендації наголошують на детальному аналізі соціального середовища дітей для виявлення усіх факторів ризику. Групові плани допомоги та соціальна інтеграція сприяє проявленню лідерських якостей, розвитку навичок комунікації та усуненню можливих конфліктів у класі.

Ми також акцентуємо увагу на важливості тренінгів та занять з інформаційної і мінної безпеки, зважаючи на реалії сьогодення. Крім того, від психологічного стану соціального педагога залежить якість та ефективність проведеної технології. Створення якісної технології допомоги є

питання номер один у наш надважкий час, підростаюче покоління – це наше майбутнє. Такі методики сприяють створенню позитивного середовища для навчання та комунікації дітей і молоді, що є запорукою їх щасливого майбутнього.

ВИСНОВКИ

Війна залишила слід на кожному, хто її переживає, але найбільше вона вплинула на підростаюче покоління українців – на дітей та молодь нації. Діти не можуть зрозуміти усього жаху та причин військових дій, але змушені переживати наслідки. Смерть близької людини, страх, панічні атаки, невпевненість у завтрашньому дні – усе це залишає відбиток, який може не зникнути впродовж усього життя, слугуючи невидимим тягарем. Війна випалює звичне уявлення про світ, змушуючи адаптуватися до нової реальності. Головною метою діяльності соціальних працівників є забезпечення молодому поколінню відчуття безпеки та емоційної стабільності, створюючи для них сприятливе середовище, що є актуальним у наш час.

Теоретичний аналіз наукової літератури з даної проблематики надав можливість більш детально охопити ряд основної термінології та проаналізувати наслідки впливу воєнних дій на дітей і молодь України. Це дозволило охарактеризувати теоретичні особливості професійної діяльності соціальних педагогів під час повномасштабного вторгнення та довело актуальність соціально-педагогічних технологій підтримки юне покоління у ці страшні часи.

З'ясовано, що соціально-педагогічні технології – це взаємодія між соціальним педагогом та індивідом, яка спрямована на досягнення поставлених цілей, якими можуть бути безпечна інтеграція дитини у соціум, підтримка емоційного та психологічного стану. Доведено, що вчасно надана психологічна допомога є запорукою успішної професійної діяльності, а також це стосується підтримки дітей в емоційному стані та соціалізації під час війни.

Проаналізував вплив війни на дітей та молодь України, ми дійшли наступного висновку, що бойові дії викликають серйозні психологічні травми, які потребують негайної професійної допомоги соціальних працівників. У дослідженні акцентовано увагу на тому, що без гідної допомоги такі травми залишаються з людиною назавжди. Це лише доводить важливість соціально-педагогічних технологій, які зосереджені на протистоянні зі стресом.

У кваліфікаційній роботі ми ставили за мету теоретично обґрунтувати та практично перевірити ефективність застосування соціально-педагогічних технологій допомоги. Одним із важливих етапів дослідження було вивчення поняття «психологічний вплив» та аналіз соціально-педагогічних технологій допомоги дітям і молоді, що представлені в працях українських педагогів. Це дало можливість визначити, які саме технології є найбільш корисними для забезпечення емоційної допомоги дітям. Зокрема, увага була приділена методикам, спрямованим на розвиток стійкості, самоконтролю та вміння долати стрес, що є важливими для молоді в умовах тривалих кризових ситуацій.

Розроблено та обґрунтовано технології формування соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді під час війни, які передбачають багатогранний підхід. Така технологія має наступні елементи: психологічна підтримка, інтеграція в соціальне середовище, а також здобування навичок соціальної адаптації, що дає можливість ефективно сприяти реабілітації дітей та молоді, сприяти подоланню емоційних та соціальних труднощів. В програму включено різні форми роботи, зокрема тренінги, різні види терапії, участь у традиційних святах, психологічна та соціальна підтримка, фізична активність.

Для підтвердження ефективності розробленої технології було застосовано протягом квітня 2024 року на базі Криворізької загальноосвітньої школи I-III ступенів №31 та проведено опитування, в

якому приймали участь класні керівники, вчителі та шкільний психолог. Доведено, що соціально-педагогічні технології посприяли підвищенню позитивної динаміки класу, діти стали більш впевнені у собі та рівень стресу помітно зменшився. Варто зазначити, що показник мотивації до навчання зріс, учні з великим бажанням поспішали до школи, їм подобалося дізнаватися щось нове, також діти з класу почали більш активніше підтримувати одне одного.

Для комфортного та успішного процесу створення технологій нами було створено методичні рекомендації педагогічним працівникам при створенні дієвої технології соціально-педагогічної допомоги дітям і молоді під час війни. Ці рекомендації акцентують увагу на детальному аналізі соціального середовища дітей для виявлення усіх можливих факторів ризику. Це підвищить результативність роботи з дітьми та молоддю, надаючи їм психологічну підтримку в умовах кризової ситуації.

Результати проведеного дослідження підтверджують, що професійна діяльність соціального педагога, активне застосування соціально-педагогічних технологій допомоги для дітей та молоді, які постраждали від війни в Україні є важливою складовою ефективної підтримки покоління. Запропоновані технології допомоги та методичні рекомендації дозволять покращити процес надання соціально-педагогічної підтримки, що є запорукою подолання отриманих психологічних травм та збереження психічного здоров'я молодого покоління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальні проблеми психологічної та соціальної адаптації в умовах кризового суспільства: матеріали IV Всеукраїнського науково-практичного круглого столу з міжнародною участю (24 квітня 2019 року) / за заг.ред. О. Г. Льовкіної, Р. А. Калениченка. Ірпінь: Університет державної фіскальної служби України, 2019. 468 с.
2. Актуальність та особливості наукових досліджень в умовах воєнного стану: збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції з нагоди відзначення Дня науки - 2022 в Україні (м. Київ, 24 травня 2022 р.). Київ: ДНДІ МВС України, 2022. 414 с.
3. Андрейчук Л. Й. Теоретичні засади здійснення соціально-педагогічного патронажу в сім'ї. Педагогічний дискурс, 2012. С. 6-9.
4. Артеменко М. Чим українські підлітки особливі: велике дослідження тинейджерів під час війни. *Клуб Добродіїв*. 2023. URL: <https://osvitoria.media/opinions/chym-ukrayinski-pidlitky-osoblyvi-velyke-doslidzhennya-tynejdzheriv-pid-chas-vijny/>. (дата звернення: 26.12.2023).
5. Бабунич М. Б. Тренінг «Феномен слова», 2024. URL: <https://naurok.com.ua/trening-fenomen-slova-409523.html> (дата звернення: 12.03.2024).
6. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 134с.
7. Брик О. М. Психологія впливу. Психолого-педагогічний практикум: методичний посібник / рец.: Гірник А. М., Коpecь Л.В. *Національний університет «Києво-Могилянська академія»*. Київ: Дірект Лайн, 2019. Ч. 4. С. 13-18.
8. Вікторова Л.В. Основи соціалізації особистості [текст]: навч. посібник для студентів ОС «Бакалавр» спеціальності 6.010106 «Соціальна педагогіка» / Л.В. Вікторова, Н.Т. Тверезовська, М.В. Михайліченко, Г.М. Ржевський. Київ: «ЦП «КОМПРИНТ», 2017. 475 с.
9. Вплив війни на молодь в Україні / І.Волосевич, І. Когут, Т. Жерьобкіна, Ю. Назаренко. Київ: ГО «Аналітичний центр Cedoss», 2023. 76 с.

10. Гаркавенко Н.В., Докач С.С. Психологічні особливості ставлення молоді до смерті в період війни. *Молодий вчений*. 2023. №2, 114. С. 47-51.
11. Гунченко Е. Пісочна терапія, 2024. URL: <https://naurok.com.ua/pisochna-terapiya-vpravi-ta-igri-394469.html> (дата звернення: 26.03.2024).
12. Діти і війна: наслідки травматичних подій / Фонд Ріната Ахметова, 2023. URL: <https://akhmetovfoundation.org/test/dety-y-voyna-posledstvyaya-travmatycheskyh-sobytyu> (дата звернення: 08.03.2024).
13. Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога: навч. посібн. для ВНЗ. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2008. 240 с.
14. Заверико Н. В. Теоретичні засади соціально-педагогічної технології роботи з підлітками. *Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління*. Запоріжжя: 2004. (11; 2). С. 86.
15. Збірка сценаріїв фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів: методичні рекомендації / А. О. Степура, Л. О. Журавель. Біла Церква: БКСД, 2013. 34 с.
16. Зливков В. Л., Лукомська С. О., Федан О. В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. Київ : Педагогічна думка, 2016. 219 с.
17. Карпенко Є. Організація тренінгу спілкування з дітьми різного віку: метод. матеріали до практичних занять [для фахівців ОКР «Бакалавр» спеціальності 6.030102 «Психологія»] / Євген Карпенко. Дрогобич: Видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2016. 145 с.
18. Класифікація соціально-педагогічних технологій / Навчальна Інформація для українських студентів, 2020. URL: http://ni.biz.ua/15/15_10/15_104858_modul-vtoroy--ya-kontrolnaya-tochka.html. (дата звернення: 08.10.2023).
19. Кубіцький С. Технології соціально-педагогічної роботи в зарубіжних країнах : навч. посіб. / С. Кубіцький. Київ: Міленіум, 2015. 280 с.
20. Любченко І. Формування активної життєвої позиції здобувачів освіти в умовах воєнного стану. *Українські студії в європейському контексті № 8*, 2024. С. 211.

- 21.М. Ю. Мельник, «Освіта в умовах воєнного стану: результати опитування», *HNAESU*. Том 4, вип. 1, 2022. URL: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4130> (дата звернення: 05.01.2024).
- 22.Медведєва О. В. Психологічні особливості переживання горя під час воєнних дій. Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану : зб. наук. пр. (м. Харків, 26 травня 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец. фізич. підготовки ф-ту № 3, Наук. парк «Наука та безпека». Харків: ХНУВС, 2022. С. 205–207.
- 23.Москаленко В.В. Психологія соціального впливу: навч. посіб. Київ, 2007. 448с.
- 24.Мрихіна О. М. Педагогічні умови соціалізації старшокласників у навчально-виховному процесі сучасної гімназії: стаття / Електронне наукове фахове видання «Науковий вісник Донбасу», 2010. №4 (12). URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN12/10mompsg.pdf> (дата звернення: 04.04.2024).
- 25.Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи: навч. посіб. Том 1. Київ, 2018. 208 с.
- 26.Паскаль О. В. Технології соціально-педагогічної діяльності. Одеса: Державний заклад "Південноукраїнський Національний Педагогічний Університет імені К.Д. Ушинського", 2012. С. 32-33.
- 27.Порубана А. М. Анкета «Експрес самооцінка самопочуття», 2021. URL: <https://vseosvita.ua/test/anketa-ekspres-samootsinka-samopochuttia-1074886.html> (дата звернення: 26.02.2024).
- 28.Похілько Д. С. Діти та війна. Актуальні дослідження в сучасній вітчизняній екстремальній та кризовій психології: монографія / за заг. ред. В. П. Садкового, О. В. Тімченка. Харків: Вид-во НУЦЗУ, 2017. С. 347.
- 29.Похілько Д. С. Травматичні фактори війни: вплив на дитячу психіку. Сучасна війна: гуманітарний аспект: зб. матеріалів доп. учасн. наук.-практ. конф. Харків: ХНУПС ім. І. Кожедуба, 2017. С. 136.
- 30.Прилуцька М. М. Тест «Визначення ступеня схильності до стресу», 2022. URL: <https://naurok.com.ua/test/stres-2027750.html> (дата звернення: 10.01.2024).

31. Психологічна допомога дітям в умовах воєнного стану: довідник вихователів дошкільних навчальних закладів і вчителів загальноосвітніх навчальних закладів / Н. В. Пророк, С. Т. Бойко, О. В. Гнатюк, О. І. Купреєва, В. І. Полякова, О. А. Столярчук, Л. Г. Царенко, О. Ю. Чекстере / за ред. Н. В. Пророк. Київ, 2022. 155 с.
32. Психологія переживання подій: збірник наукових праць / за ред. М. В. Папучі. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 190 с.
33. Словник-довідник з професійної педагогіки / за ред. А. В. Семенової. Одеса: Пальміра, 2006. С. 95.
34. Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту: навчально-методичний посібник. Київ: Агентство "Україна", 2015. 424 с.
35. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період: метод. рек. / Н. П. Бочкор, Є. В. Дубровська, О. В. Залеська та ін. Київ: МЖПЦ «Ла Страда-Україна», 2014. 84 с.
36. Технології соціально-педагогічної роботи: навчальний посібник / за заг. ред. проф. А. Й. Капської. Київ, 2000. 372 с.
37. Туриніна О. Л. Психологія травмуючих ситуацій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. 160 с.
38. Фізичне виховання та спорт в закладах освіти [Електронний ресурс]: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Харків, 27 квітня 2023 року / за заг. ред. А. А. Івашури. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2023. 252 с.
39. Шевчук О. Соціально-педагогічна технологія у діяльності соціального педагога, 2012. С. 5. URL : <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream.pdf> (дата звернення: 08.10.2023).
40. Юдакова М. О. Тренінгова програма «Пізнай себе та інших», 2023. 28 с.
41. D. Martsenkovskiyi. High functional autism as predictor of bullying and suicidal risk in ukrainian schools // European Psychiatry: Abstracts of the 22nd European Congress of Psychiatry, 2014. Vol. 29, Suppl. 1. P. 238.
42. Ellis L., Wahab E. A. Religiosity and fear of death: A theory-oriented review of the empirical literature. *Review of Religious Research*, 2013. Vol. 55. №. 1. P. 149–189.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета «Вплив війни на дитину»

Інструкція: Будь ласка, дай відповідь на усі питання, обираючи той варіант, який ближче для тебе або написавши свою відповідь.

1. Твій вік _____

2. Як часто ти відчуваєш тривогу?

Ніколи

Рідко

Часто

Постійно

3. Як часто ти відчуваєш страх?

Ніколи

Рідко

Часто

Постійно

4. Як ти реагуєш на новини про війну?

Нормально

Тривожно

Налякано

Інша відповідь: _____

5. Чи відчуваєш ти, що став більш агресивним або сумним останнім часом?

Ні

Трохи

Так

Не думав про це

6. Як ти відчуваєш себе у колі друзів?

Погано

Ніяково

Добре

Чудово

Інша відповідь: _____

7. Чи вплинула війна на твоє спілкування з родиною?

Ні

Ми почали віддалятися

Я постійно хвилююся за них

Ми стали більш дружніми

Я люблю проводити час з сім'єю

Інша відповідь: _____

8. Що тебе хвилює зараз? _____

9. Чи є щось, що допомагає тобі заспокоюватися? _____